

Istraživanje u umjetničkoj praksi na primjeru svjetlosne instalacije u javnom prostoru grada Splita

Gloria Oreb

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija
Zagrebačka 3
HR 21 000 Split
gloria@umas.hr

UDK 72"652"Zlatna V.:7.038.55(497.583Split)
72:7.038.55]:711.5(497.583.Split)
Umjetničko istraživanje / Art-based research
Primljeno / Received: 06.06.2022.
Prihvaćeno / Accepted: 25.10.2022.

Nacrtak

Ovim radom bit će pokazano kako je posredstvom umjetničke instalacije moguće istražiti međuodnos kasnoantičke arhitekture Zlatnih vrata i suvremenog medija svjetlosti u javnom prostoru grada Splita s naglaskom na pojmove suvremenog i povijesnog te njihove izmjene i preplitanja. Osnovna teza ovog istraživanja polazi od svjetlosti kao medija kojim se povijesni prostor Zlatnih vrata u Splitu „osvjetljava“ u doslovnom i simboličkom smislu čime se uspostavlja dijalog između arhitekture i umjetničke instalacije te se potiče na promišljanje o prostoru stare gradske jezgre. Korištena metodologija sastoji se od praktičnih metoda anketiranja, eksperimenta svjetlom i prethodnih, vlastitih umjetničkih praksi u ciklusima *Aurum* (2008.), *Iluminacije* (2009.) i *Drugo nebo* (2010.) uz priložene vizualne materijale.

Ključne riječi: *svjetlost i arhitektura, Zlatna vrata u Splitu, Dioklecijanova palača, svjetlosna instalacija, umjetnost u javnom prostoru*

Keywords: *light and architecture, Golden Gate in Split, Diocletian's Palace, light installation, art in public space*

Svjetlosna instalacija postavljena je 27. lipnja 2012. na Zlatnim vratima¹ – kasnoantičkom, arhitektonskom djelu. Umjetnička instalacija u javnom prostoru grada Splita ostvarena je posredstvom medija svjetla kojim se povijesni prostor „osvjetljava“ u doslovnom i simboličkom smislu. Samim činom osvjetljavanja uspostavio se dijalog između arhitekture i umjetničke instalacije čime se je potaklo promatrače, ali istovremeno i sudionike umjetničke intervencije, na promišljanje o prostoru stare gradske jezgre grada Splita. Kasnoantička arhitektura postavlja umjetničku intervenciju u povijesni kontekst, dok umjetnička instalacija naglašava suvremenu stvarnost prostora Zlatnih vrata odnosno Dioklecijanove palače u cjelini stavljajući naglasak na pojmove suvremenog i povijesnog s mogućnošću njihove izmjene i preplitanja.

Slika 1. Zlatna vrata (crtež G. Oreb)

Obilježja i relevantne značajke prostora Dioklecijanove palače i Zlatnih vrata moguće je postaviti u odnosu na temu svjetlosti i njezina odnosa spram arhitekture – preciznije, orijentacije *decumana* i *carda* prema točkama izlaska i zalaska Sunca, kao i implikacije svjetlosne instalacije u tom povijesnom prostoru. Bitna odrednica rimskog graditeljstva je orijentacija lokacije ili, točnije, postavljanje u prostor novog naselja, grada ili *castruma*. Polazišna točka usklađivanja položaja buduće gradnje bila je povezana s nebeskim orijentirima, Suncem i stranama svijeta.² Higin, rimski gramatik i pisac, o postupku određivanja

orijentacijskih smjerova u djelu „Utvrdjivanje međa“ piše: „Međe naime nisu utvrđene neovisno o ustroju svijeta, jer se dekumani upravljaju prema Sunčevoj putanji, a kardi prema polarnoj osi“ (*Higin. Grom. Const. Lim. A 111 = CAR 131*).³ Orijentacija građevine trebala je biti usklađena s teorijskim i religijskim pretpostavkama gramatika i augura, ali i s prirodnim pojavama. Svećenik augur, tumačeći volju bogova na temelju prirodnih znamenja, postaviti će se na mjesto geometrijskog središta grada – pupka (*umbilicus*), što je ishodište koordinatnog sustava projiciranog s neba na Zemlju. Okrenut će se prema istoku i raširiti ruke u smjeru pravca karda novog naselja, a to je os što se poklapa s nebeskim kardom oko kojega se okreće Sunce.⁴

Polazišnu točku sinteze svjetla i Palače postavio je Mladen Pejaković u kapitalnom djelu *Dioklecijanova palača Sunca*, čije se idejne smjernice dijelom slijede u istraživanju. Naime, Pejaković postavlja tezu o velikoj solarnoj temi upisanoj u strukturu Palače. Format koji se oblikuje izlascima i zalascima sunca na horizontu Splita osnova je izgradnje svih arhitektonskih zdanja u Palači; stoga je, prema Pejakoviću, Sunčeva putanja utisnuta u arhitektonsku strukturu Dioklecijanove palače.

Svjetlo je dakle prisutno u svojoj fizičkoj pojavnosti, kao medij umjetničke intervencije, ali istovremeno ono je ukotvljeno i u samu arhitektonsku strukturu Dioklecijanove palače.⁵

Kružni snop svjetla usmjeren na Zlatna vrata, koja su arhitektonski okvir za kasnoantički, panteistički, ali i carski propagandni program ističe te objedinjuje istražena tumačenja šireći i preklapajući ih.

Zlatna vrata bogato su dekorirani glavni, reprezentativni ulaz u Palaču (prikazano na Slici 1). Cambi smatra da se na najvećem pijedestalu nalazila skulptura Jupitera, Augusta sa svake strane i skulpture Cezara na najmanjima. Vezan na program pijedestala je i program skulptura u nišama koje su pripadale religijskoj tematici tetrahijskih spomenika.⁶ Konzole, niše i postamenti potvrđuju dakle ikonografski program, službenog, tetrahijskog karaktera. Jedini preostali motiv jesu dvije protome taurinsko-ljudskih

1 Gloria OREB: Portae lucis, <https://grgur.umas.hr/~gloreb/portaelucis.html> (pristup 1. 6. 2022).

2 Željko RAPANIĆ: *Od carske palače do srednjovjekovne općine*, Književni krug Split, 2007, 98.

3 Mate SUIĆ: *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb: Golden marketing, 2003, 149.

4 *Ibid.*, 149.

5 Mladen PEJAKOVIĆ: *Dioklecijanova palača Sunca*, Zagreb: Litteris, 2006, 34–35.

6 Nenad CAMBI: *Antika*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2002, 174.

karakteristika. Tradicionalno se pojavljuju na gradskim vratima u svojstvu fluvijalnih božanstava s mogućom apotropejskom funkcijom čiji prikazi donose obilje i plodnost, a prema Cambiju, simboliziraju sreću i prosperitet koje donosi dobra vladavina.⁷ Usmjereni kružni snop svjetla projiciran na kasnoantičku arhitekturu Zlatnih vrata objedinjuje istražena značenja.

Slika 2. Portae lucis (fotografija G. Oreb)

Slika 3. Portae lucis (fotografija G. Oreb)

⁷ Nenad CAMBI: *Kiparstvo rimske Dalmacije*, Split: Književni krug, 2005, 116.

Pet metarskim promjerom snopa svjetla zlatnožute boje kružno su obuhvaćeni dekorativni elementi sadržani u vijencu arhitrava, otvorenom rasteretnom luku, nišama s pilastrima i konzolama, slijepim arkadama na konzolama s protomama i akantovim lišćem. Niše koje raščlanjuju fasadu bile su okviri za skulpturu simboličkih atribucija vladarske moći Dioklecijana s elementima tetrahirske, carske propagande. Osvjetljavanje Zlatnih vrata priziva moguća značenja. Zlatnožuti snop svjetla tautološki „pozlaćuje“ prostor Zlatnih vrata, naglašavajući glavni ulaz u Dioklecijanovu palaču kao povijesno mjesto identiteta, vremensko-prostornu poveznicu između ljudi i kulturne baštine. Svjetlosnom instalacijom intervenira se ne samo u antičku arhitekturu već i u svijest o povijesnom nasljeđu grada Splita u suvremenosti. Događanje je dokumentirano fotografijama (Slike 2–5 Portae lucis) te video uratkom.⁸

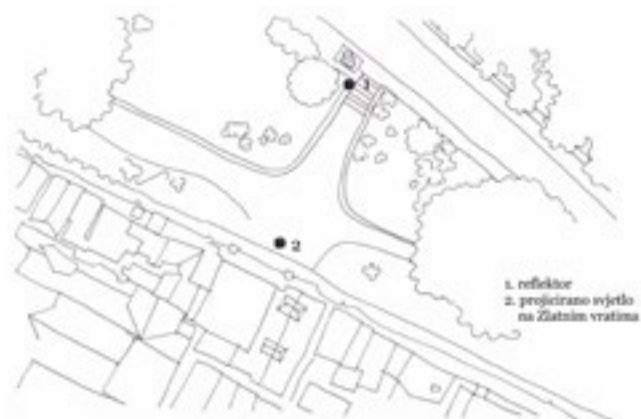

Slika 4. Portae lucis (fotografija G. Oreb)

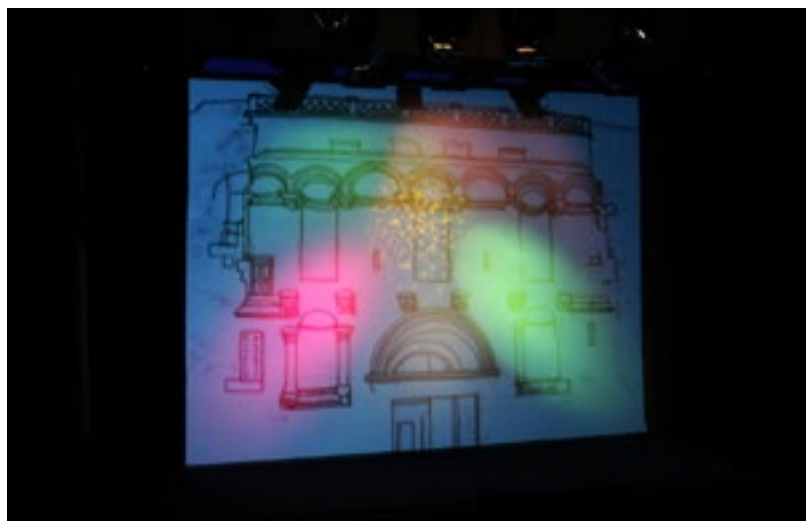
Slika 5. Portae lucis (fotografija G. Oreb)

Kružni snop svjetla usmjeren je na Portal s izvorištem u reflektoru udaljenom tridesetak metara i postavljenom na platou ispred Zlatnih vrata. Lokaciju možemo adresirati u Ulici kralja Tomislava, a ilustrirana je na Slici 6.

Slika 6. Mapa lokacije (crtež G. Oreb)

Ovo vizualno rješenje iznađeno je eksperimentiranjem svjetlosnom opremom na sceni Gradskog kazališta lutaka u Splitu. Kazališna scena ima idealne laboratorijske uvjete za istraživanje scenskog svjetla. Eksperiment svjetlom izveden je u kontroliranim uvjetima putem kontroliranog procesa. Promatranja su dokumentirana fotografijama (Slike 7–8 Kazalište).⁹

Slika 7. Kazalište (fotografija G. Oreb)

⁸ Uvid u vizualnu dokumentaciju: Gloria OREB: Video Portae lucis, YouTube, <https://youtu.be/mSfCSooFSGo>. (pristup 1. 6. 2022.) i https://grgur.umas.hr/~gloreb/grad_i_svetlo_na_jednom_njegovom_mjestu.html (pristup 1. 6. 2022.) i u poglavlju 13.3. Realizacija svjetlosne instalacije u: Gloria OREB: Portae Lucis, *umjetničko istraživanje*, Split: Umjetnička akademija u Splitu, 2022, 118–126.

⁹ Vizualna dokumentacija eksperimenta svjetlom dostupna je na: https://grgur.umas.hr/~gloreb/grad_i_svetlo_na_jednom_njegovom_mjestu.html (pristup 1. 6. 2022.). i u poglavlju 13.2. Eksperiment svjetlom u: G. OREB: Portae Lucis, *umjetničko istraživanje*, 115–118.

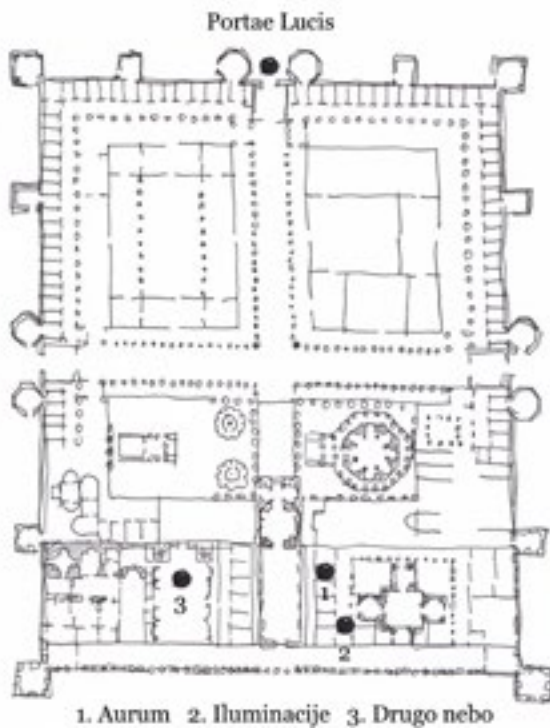

Slika 8. Kazalište (fotografija G. Oreb)

U navedenom prostoru izvršeni su eksperimenti i priprema svjetlosne instalacije istraživanjem tehničkih mogućnosti rasvjetne opreme uz stručnu pomoć i konzultacije s majstorima rasvjete. Eksperimentom je utvrđeno optimalno rješenje osvjetljenja Zlatnih vrata, točnije način izvedbe svjetlosne instalacije: snop projiciranog svjetla promjera pet metara zlatnožute boje obuhvatit će sjeverni portal Palače. Osvjetljavanje Zlatnih vrata započelo je u 21:30 gašenjem javne gradske rasvjete i trajalo je do 23:30 sati. Usmjereni kružni snop svjetlosti dobio je puni osvjetljavajući intenzitet Zlatnih vrata privlačeći i usmjeravajući pozornost prolaznika na arhitekturu Dioklecijanove palače te istovremeno osvještavajući pojam mjesta i grada u kojemu žive. Građani, promatrači događanja svjetlosne instalacije, istodobno su i sudionici budući da su Zlatna vrata funkcionalni arhitektonski prostor grada Splita. Mišljenja i stavovi građana o prostoru Zlatnih vrata i svjetlosnoj instalaciji istraženi su putem anketiranja. U prikupljenim podacima iskazan je pozitivan stav sudionika o svjetlosnoj instalaciji na Zlatnim

vratima kao poticaju za razmišljanje o staroj gradskoj jezgri i povijesti grada Splita. Od 35 anketiranih ispitanika, 33 je iskazalo pozitivnu privrženost svjetlosnoj instalaciji na Zlatnim vratima, dok je negativan stav prema svjetlosnoj instalaciji izrazilo dvoje ispitanika, što bi moglo uputiti na zaključak da su promatrači skloni svjetlosnoj instalaciji. Na osnovi prikupljenih podataka moguće je dopustiti pretpostavku o uspješnom ishodu umjetničke intervencije u javnom prostoru. Sumirajući anketnim upitnikom prikupljene podatke, moguće je zaključiti da svjetlosna instalacija u javnom gradskom prostoru potencijalno može djelovati edukativno, može utjecati na poimanje Dioklecijanove palače kao kulturno-povijesne baštine, može naglašavati Zlatna vrata kao glavni ulaz u Palaču te poticati na boravak u staroj gradskoj jezgri i razmišljanje o povijesti grada Splita.¹⁰

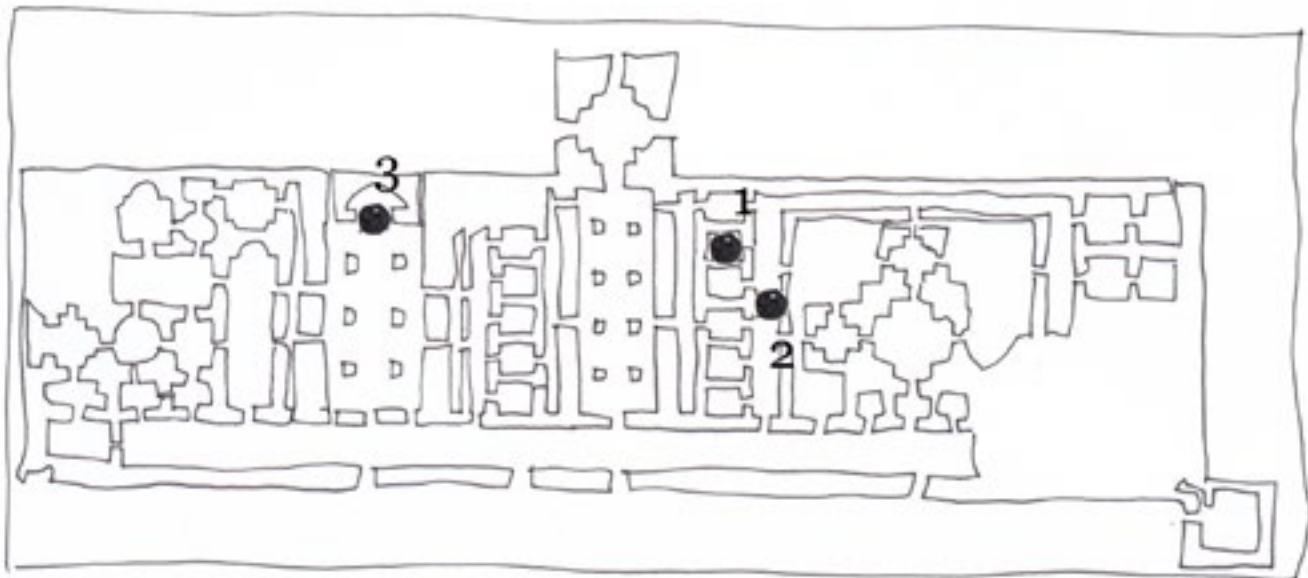
10 Opširnije o rezultatima anketa dano je u poglavlju 9. 6. Anketni upitnik u: G. OREB: *Portae Lucis, umjetničko istraživanje*, 86-93.

Slika 9. Tlocrt Dioklecijanove palače (crtež G. Oreb prema: J. MARASOVIĆ u: Tomislav MARASOVIĆ, Jerko MARASOVIĆ, Branimir GABRIČEVIĆ, *Istraživanje i uređenje Peristila Dioklecijanove Palače u Splitu 1956–1961*, Split: Književni krug, 2014, 15)

Kružni snop zlatnožutog svjetla nosi moguće konotacije vezane na značenja kruga i svjetlosti. Ta simbolika istražena je u radovima ostvarenim u Dioklecijanovoj palači trodijelnom intervencijom u prostor Podruma, koji topografski definiraju južni dio Palače. Supstrukcije niveliraju razinu gornjega kata Palače i njegov su temelj i preslika – raspored podrumskih prostorija (Slika 10 Tlocrt Podruma) upućuje na točan izgled carske rezidencije (Slika 9 Tlocrt Palače). U toj preslici ustanovljen je kontekst umjetničkih intervencija postavljenih u razdoblju između 2008. i 2010. godine. U prostoru supstrukcija Palače realizirana su tri ambijenta/instalacije: *Aurum* (2008.), *Iluminacije* (2009.) i *Drugo nebo* (2010.). Referirajući se na mračnu atmosferu interijera Podruma, tim je radovima u prostoru simbolički uspostavljena svjetlost, i to korištenjem elementa zlata kao njezina simboličkog korelativa.

Slika 10. Tlocrt Podruma (crtež G. Oreb prema: J. MARASOVIĆ u: Tomislav MARASOVIĆ, Jerko MARASOVIĆ, Branimir GABRIČEVIĆ, *Istraživanje i uređenje Peristila Dioklecijanove Palače u Splitu 1956–1961*, Split: Književni krug, 2014, 15)

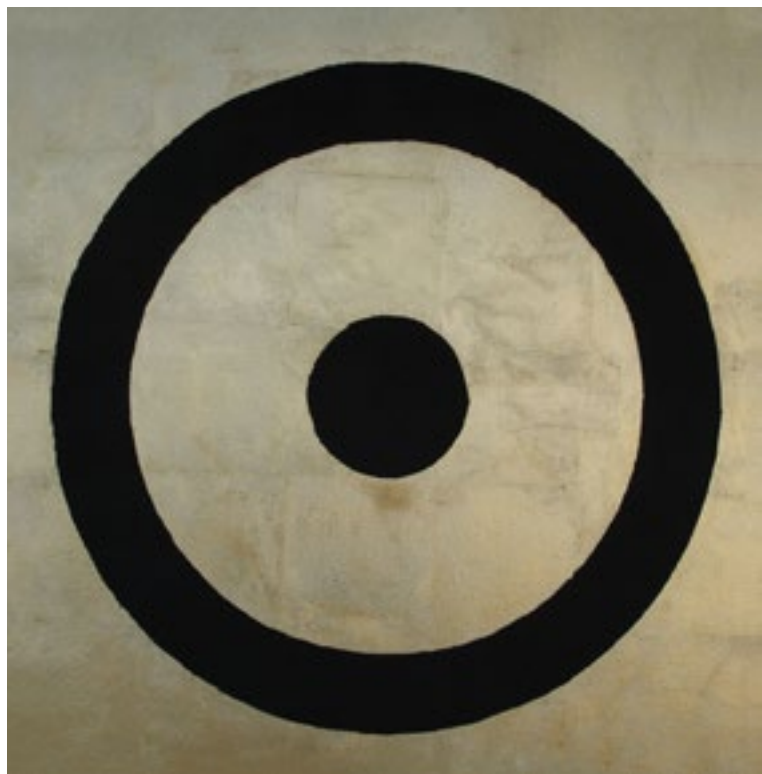

1. Aurum
2. Iluminacije
3. Drugo nebo

Aurum (2008.)¹¹ – slikarska je instalacija koja se sastoji od 18 pozlata na platnu, formata 40 x 40 cm. *Aurum* je rad koji je nastao u kontekstu prostora supstrukcija Dioklecijanove palače, a referira se na Sunčevu simboliku. Postavljen je 2008. u istočnom krilu Dioklecijanovih podruma (Slike 11–12 *Aurum*). Dvorana je označena u tlocrtu (Slika 10 Tlocrt Podruma). Ciklusom *Aurum* naglašava se analogija simbola zlata i Sunca koji dijele isti simbol – kružnicu s upisanim središtem. Motiv se razrađuje geometrijom u forme koje se u svojoj osnovi uvijek referiraju na početni krug upisan na crno obojena kvadratna platna, iluminirana zlatnim listićima. Oblici time emaniraju vlastitu svjetlost – postaju mala izvorišta energije, te evociraju davne ritualne predmete i prikaze.¹²

Slika 11. *Aurum* (fotografija G. Oreb)

Slika 12. *Aurum* (fotografija G. Oreb)

Illuminacije (2009.)¹³ – slikarska je instalacija, sastavljena od 5 crteža na platnu, formata 100 x 100 cm (Slike 13–14 *Illuminacije*). Crna su monokromna platna s upisanim bijelim simbolima kruga. *Illuminacije* su postavljene u istočnom dijelu Dioklecijanovih podruma (Slika 10 Tlocrt Podruma). Crteži na akromatskom crnom fondu, pročišćeni do krajnje jednostavnosti, geometrijskog sklada, odmak su od svakodnevnosti, odmak od entropije i kaosa. U antičkom prostoru *Illuminacije* postaju bezvremenski zapisi koji nose u sebi slojevitost ikoničke, simboličke i kodirane poruke.¹⁴

11 Gloria OREB: *Aurum*, <https://grgur.umas.hr/~gloreb/aurum.html> (pristup 1. 6. 2022).

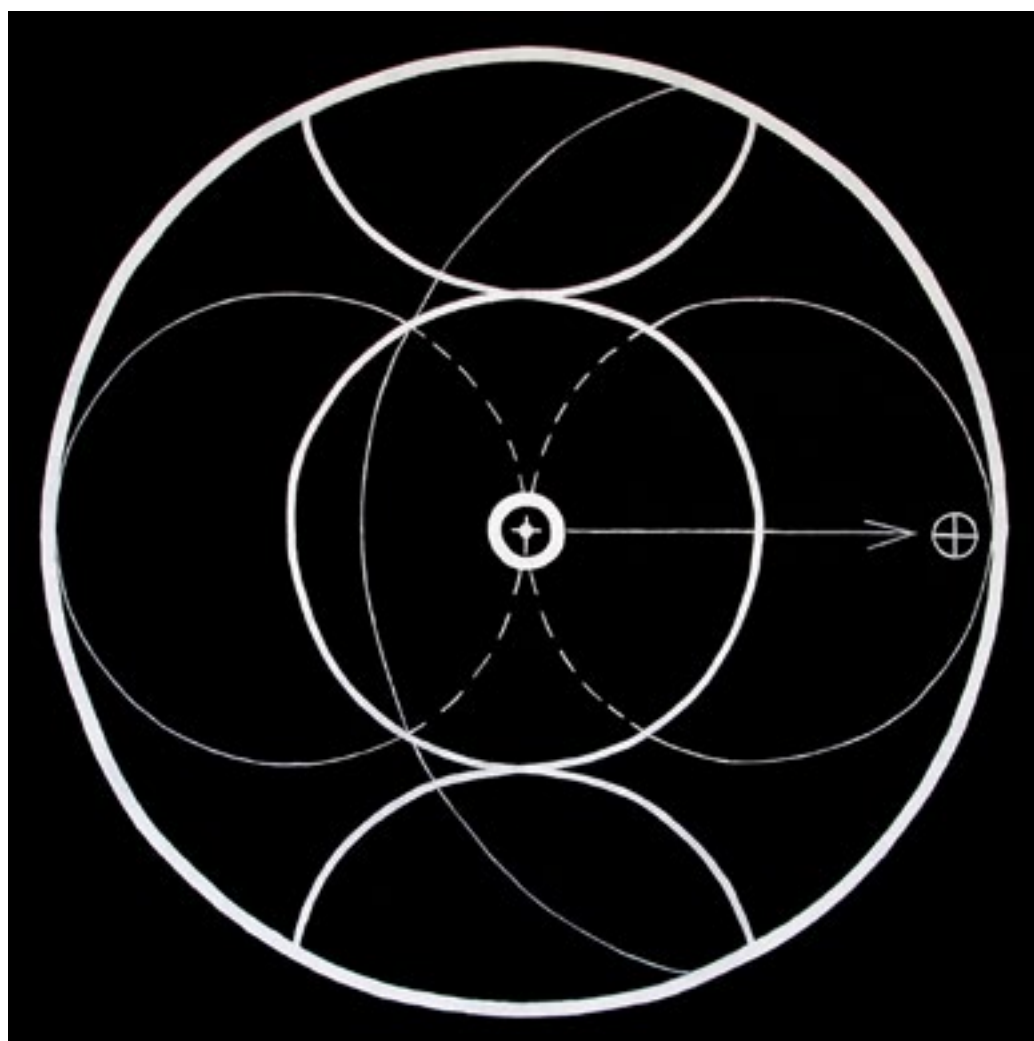
12 Jasminka BABIĆ: *Aurum*, 21. 3.–4. 4. 2008, katalog izložbe, *Podrumi Dioklecijanove palače*, Split: HULU, 2008.

13 Gloria OREB: *Illuminacije*, <https://grgur.umas.hr/~gloreb/iluminacije.html> (pristup 1. 6. 2022).

14 Barbara GAJ: *Illuminacije*, 26. 3.–7. 4. 2009., katalog izložbe, *Podrumi Dioklecijanove palače*, Split: HULU, 2009.

Slika 13. Iluminacije (fotografija G. Oreb)

Slika 14. Iluminacije (fotografija G. Oreb)

Drugo nebo (2010.)¹⁵ – ambijentalni je rad, koji se sastoji od 10 pozlata na platnu, formata 100 x 100 cm i 170 x 120 cm (Slike 15–16 *Drugo nebo*) Riječ je o monokromnim pozlatama, s uzorcima apliciranim akrilom. Pozlate su postavljene u najvećem prostoru supstrukcija (označenom na Slici 10 Tlocrt Podruma) koji nalikuje bazilici i konceptualno otvara slikarski ambijent značenjskom kontekstu obrednog i ritualnog. Taj aspekt naglašen je korištenjem voštanica i tamjana u prostoru izlaganja. Ponavljajući geometrijske strukture i pozlatu korištenu u prethodna dva trilogijska niza, simbole svjetla i kruga, zaključuje se spuštanje Sunca u Podrume započeto kroz *Aurum*, u dubinu, zatvoreni prostor, u tamu gdje prolazi kroz kozmička kretanja *Illuminacija* te postaje refleksija Sunca, a time nastaje druga sfera, drugo Sunce i naposljetku *Drugo nebo*.¹⁶

Slika 15. *Drugo nebo* (fotografija G. Oreb)

Pozlata „ugrađena“ u prostore supstrukcija Palače adekvatna je sjaju svjetlosti u instalaciji na Zlatnim vratima, dok je element zlata prisutan i u nazivu Zlatnih, sjevernih vrata Palače, pa čin osvjetljavanja stvara stanovitu tautološku situaciju. Taj tautološki čin osvjetljavanja, odnosno pozlaćivanja Zlatnih vrata oslobađa simboličko značenje tog mjesta – prvenstveno u njegovu povijesnom kontekstu, ali i u suvremenom društvenom kontekstu grada Splita.

Svjetlo je medij realizacije umjetničke instalacije stoga je istraženo korištenje svjetla u suvremenoj umjetnosti obuhvaćajući umjetničke instalacije *Prizemljeni odsjaj* T. Lerotića (1994.), *Prizemljeno Sunce* (1971.) I. Kožarića i intervencije u javnom prostoru *Crveni Peristil* (1968.) grupe autora – uključujući i intervencije koje se pozivaju na isti.

Slika 16. *Drugo nebo* (fotografija G. Oreb)

U Vestibulu Dioklecijanove palače na Veliki petak 1994. godine Tomislav Lerotić uz pomoć prizme ostvaruje čin krajnje minimaliziranog preoblikovanja prostora¹⁷ formiranjem duge u svjetlosnoj instalaciji *Prizemljeni odsjaj*. Na vrhu Vestibula instalirana je prizma kroz koju se prelomalo svjetlo te se u formi duge spuštalo do poda. (...) kroz kružni otvor na tjemenu Vestibula vidi se nebo kao plavi krug (...) no svjetlo se nikada ne spušta do poda. Tomislavu Lerotiću pošlo je za rukom (...) usmjeriti obojeno svjetlo sve do središta na podu. U podne je točno na sredini Vestibula. Položaj instalacije pomno je odmjerjen. Dugine boje klizile su po Vestibulu spuštajući se od zida do poda prateći u obrnutom pravcu kretanje sunca.¹⁸ Ova svjetlosna instalacija minimalistička je intervencija u javnom prostoru stare gradske jezgre, krajnje suptilni umjetnički uradak na koji se nadovezuje svjetlosna instalacija na Zlatnim vratima, svjetlosnim gabaritima voluminoznija, no isto tako nematerijalna, efemerna i kružna. Za Tomislava Lerotića, sunčeva energija uz umjetničko ima i praktično značenje jer je njegovo zanimanje bilo usmjereno i ka problemima okoliša i energije.¹⁹ Svjetlosna instalacija na Zlatnim vratima nadovezuje se na djelo Tomislava Lerotića budući da u svojoj narativ uključuje

15 Gloria OREB: *Drugo nebo*, https://grgur.umass.hr/~glorob/drugo_nebo.html (pristup 1. 6. 2022).

16 Barbara GAJ: *Drugo nebo*, 10. 6.–24. 6. 2010., katalog izložbe, Podrumi Dioklecijanove palače, Split: HULU, 2010.

17 Vladimir RIMONDO: *Prizemljeni odsjaj*, Marku Antoniju de Dominisu, svjetlosna instalacija, Split, Vestibul, *Slobodna Dalmacija*, 2.4.1994., 7.

18 Ivo BABIĆ: Uz jednu umjetničku intervenciju u staroj gradskoj jezgri, Duga u Vestibulu, *Slobodna Dalmacija*, 14. 4. 1995., 10.

19 Annette WITTBOLT: U svjetlu Sunca, solarni i zvučni objekti 1997., *Lerotic* <http://www.lerotic.de/tl/hr> (pristup 1. 6. 2022).

pojam Sunca, svjetlosti i *site specific* uratka postavljenog u prostoru Dioklecijanove palače.

U okviru eksperimentalne sekcije 6. zagrebačkog salona *Prizemljeno Sunce* postavljeno je 1971. prema Kožarićevu zahtjevu, na frekventno mjesto Kazališnog trga u Zagrebu. (...) Reakcije na kuglu od fiberglasa obojenu zlatnom bojom bile su dramatične, u rasponu od obožavanja do uništavanja. „Suncem“ savršenog geometrijskog oblika zlatne boje, čime je formi pridodano metaforičko značenje, Kožarić je „na svjetlo dana izvukao patologiju Zagreba (...)“.²⁰ *Prizemljeno Sunce* – točnije, njegova replika izvedena u brončanom odljevu, ponovno je postavljeno 1994. na križanju Bogovićeve i Petrićeve ulice u Zagrebu. *Prizemljeno Sunce* nije svjetlosna instalacija, već skulptura u javnom prostoru, svjetlosno-emanirajući (pozlaćeni) objekt, sferične forme koji računa na gradski prostor. Za razliku od dramatičnih reakcija građana Zagreba na *Prizemljeno Sunce* iz 1971., svjetlosna instalacija na Zlatnim vratima u Splitu poziva građane na osvještavanje gradskog prostora i njezino je djelovanje edukacijsko.

U siječanjskoj noći 1968. grupa splitskih studenata obojila je površinu trga Peristil u crveno. Akcija je u javnosti odjeknula kao vandalski čin. Jedini pisani dokument, objavljen u časopisu *Vidik* pod nazivom *Šest stranica grupe Crveni Peristil*, svojevrsni je manifest grupe u kojemu članovi skreću pažnju na provincijsku sredinu u kojoj žive, kritički je razmatrajući.²¹ Ova umjetnička akcija bila je okidač nizu društveno kritičkih radova s Peristilom kao prostornim, ali i idejnim uporištem: *Zeleni* (1989.), *Svijetleći* (1991.), *Crni* (1998.), *Stakleni* (2008.), *Žuti Peristil* (2009.). Sve ove akcije karakterizira subverzivnost kao odgovor na društveno stanje. Svjetlosna instalacija na Zlatnim vratima nadograđuje se na akciju *Crveni Peristil* služeći se prostornim gabaritima Dioklecijanove palače, no nije subverzivan čin već računa na sudionike intervencije; provedenim anketama istraženi su učinci svjetlosne instalacije u javnom prostoru.

Svjetlosnom instalacijom intervenira se ne samo u kasnoantičku arhitekturu, već se i apelira na svijest o kulturnom nasljeđu grada Splita te se skreće pozornost na pitanje kulturne baštine i odnosa spram povijesnog nasljeđa u suvremenosti.²²

Bibliografija

- BABIĆ, Ivo: Uz jednu umjetničku intervenciju u staroj gradskoj jezgri, Duga u Vestibulu, *Slobodna Dalmacija*, 14.4.1995.
 BABIĆ, Jasminka: *Aurum*, 21. 3.–4.4.2008., katalog izložbe, Podrumi Dioklecijanove palače, Split: HULU, 2008.
 CAMBI, Nenad: *Kiparstvo rimske Dalmacije*, Split: Književni krug, 2005.
 CAMBI, Nenad: *Antika*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2002.
 GAJ, Barbara: *Illuminacije*, 26.3.–7.4.2009., katalog izložbe, Podrumi Dioklecijanove palače, Split: HULU, 2009.
 GAJ, Barbara: *Drugo nebo*, 10.6.–24.6.2010., katalog izložbe, Podrumi Dioklecijanove palače, Split: HULU, 2010.
 MARASOVIĆ, Tomislav, MARASOVIĆ, Jerko, GABRIČEVIĆ, Branimir, *Istraživanje i uređenje Peristila Dioklecijanove Palače u Splitu 1956–1961*, Split: Književni krug, 2014.
 OREB, Gloria: *Portae Lucis, Zarez*, XIV (2012) 337, 37.
 OREB, Gloria: *Portae Lucis*, umjetničko istraživanje, Split: UMAS, 2022.
 PEJAKOVIĆ, Mladen: *Dioklecijanova palača Sunca*, Zagreb: Litteris, 2006.
 RISMONDO, Vladimir: Prizemljeni odsjaj, Marku Antoniju de Dominisu, svjetlosna instalacija Split, Vestibul, *Slobodna Dalmacija*, 2.4.1994, 7.
 RAPANIĆ, Željko: *Od carske palače do srednjovjekovne općine*, Split: Književni krug Split, 2007.
 ROJE, Filip: Šest stranica Crvenog Peristila, *Vidik* (1968) 7–8, 211–216.
 SUIĆ, Mate: *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb: Golden marketing, 2003.
 ŽUPAN, Ivica: *Vedri Sizif: razgovori s Ivanom Kožarićem*, Zagreb: Naklada MD, 1996.

Elektronički izvori

- OREB, Gloria: *Aurum*, <https://grgur.umas.hr/-gloreb/aurum.html> (pristup 1. 6. 2022).
 OREB, Gloria: *Illuminacije*, <https://grgur.umas.hr/-gloreb/illuminatione.html> (pristup 1.6.2022).
 OREB, Gloria: *Drugo nebo*, https://grgur.umas.hr/-gloreb/drugo_nebo.html (pristup 1.6.2022).
 OREB, Gloria: *Video Portae lucis*, YouTube, <https://youtu.be/mSfCSooFSGo> (pristup 1.6.2022).
 OREB, Gloria: *Portae lucis*, <https://grgur.umas.hr/-gloreb/portaelucis.html> (pristup 1.6.2022).
 OREB, Gloria: *Grad i svjetlost na jednom njegovom mjestu: Svjetlosna instalacija na Zlatnim vratima u Splitu*, https://grgur.umas.hr/-gloreb/grad_i_svetlo_na_jednom_njegovom_mjestu.html (pristup 1. 6. 2022).
 WITTBOLT, Annette: U svjetlu Sunca, solarni i zvučni objekti 1997., *Lerotic* <http://www.lerotic.de/tl/hr> (pristup 1. 6. 2022).

Summary

Research into Artistic Practices on the Example of a Light Installation in the Public Space of the city of Split

The article shows how, by means of an art installation, it is possible to explore the relationship between the Classical architecture of the Golden Gate in Split and the medium of light in public spaces, emphasizing the concepts of the contemporary and the historic, and showing how the two can become interlaced and altered by the use of light.

20 Ivica ŽUPAN: *Vedri Sizif: razgovori s Ivanom Kožarićem*, Zagreb: Naklada MD, 1996, 96.

21 Filip ROJE: Šest stranica Crvenog Peristila, *Vidik* (1968) 7–8, 211–216.

22 Gloria OREB: *Portae Lucis, Zarez*, XIV (2012) 337, 37.

The author starts from light as the medium by which the historic space of the Golden Gate was "illuminated" in both literal and symbolic sense.

The Golden Gate is a Late Classical structure, and the light installation was set up there in 2012. By the act of lighting up a historic urban space, a dialogue was established between architecture and an artwork. At the same time, the installation encouraged the viewers, including the participants of the intervention, to stop and reflect on the space of the old city core of Split as such. The Late Classical architecture of Diocletian's Palace placed the installation in a historical context, while the installation emphasized the current reality of the Golden Gate and Diocletian's Palace as a whole.

The methodology used in the practical part of the research includes an opinion survey (questionnaire), light experiments, and the author's previous art practices (in the *Aurum* (2008), *Illuminations* (2009) and *Second Sky* (2010) cycles), presented here in the form of visual material (photographs, drawings and diagrams).

In the theoretical part, scientific and professional literature on the spatial features of Diocletian's Palace and the Golden Gate relative to the subject of light, or more precisely, the light-architecture relationship, conveniently illustrated by the orientation of the *cardo* and *decumanus* towards the points of sunrise and sunset, and the implications of the act of setting a light installation in such a historic space, are considered. The circular beam projected onto the Golden Gate points to its role of architectural framework for the Late Classical, pantheistic and imperial propaganda programs, and, at the same time, highlights and unifies the investigated interpretations, expanding and overlapping them.

Light as an art medium is something that contemporary artists have been exploring for some time now. Among the best-known domestic examples are *Grounded Reflection* (1994) by T. Lerotić and *Grounded Sun* (1971) by I. Kožarić. Yet, these are not the sole domestic works that the light installation at the Golden Gate evokes, as it also refers to the public space intervention by a group of artists, titled *Red Peristyle* (1968) and the art practices connected with it.

The conclusions of the research are best illustrated by the installation itself. In the meeting of architecture and light, a new structure comes into being. This new structure establishes the relationship between architecture and art, both emphasizes and exceeds the parameters of architecture and the artwork, and raises the awareness of the viewer of the symbolic power of the Golden Gate and the history of the city of Split as a whole.